

Een deel van de mensen met een chronische ziekte of lichamelijke beperking staat open voor milieuvriendelijke zorg

Alex Verhaar, Juliane Menting, Bart Knottnerus

Klimaatverandering heeft een negatieve impact op de gezondheid van mensen. De gezondheidszorg is er om mensen met een mindere gezondheid te helpen, maar tegelijkertijd draagt de gezondheidszorg bij aan de uitstoot van broeikasgassen. In deze factsheet is onderzocht of mensen met een chronische ziekte of een lichamelijke beperking bereid zijn om milieuvriendelijke zorg en medicatie te ontvangen, ondanks dat dit mogelijk minder effectief voor henzelf is. Uit dit onderzoek blijkt dat 42% van hen is bereid om zorg te ontvangen waarbij rekening wordt gehouden met het milieu, en ruim 1 op de 5 geeft zelfs de voorkeur aan medicatie die zeer milieuvriendelijk is.

De gezondheidszorg stoot naar schatting 7% van de totale broeikasgassen in Nederland uit (RIVM, 2022; Gupta Strategists, 2019). Vermindering van de ecologische voetafdruk van de gezondheidszorg is een belangrijk thema in de onderzoeksagenda van het Nivel (Wagner, 2023). In het kader van dit thema is in 2022 een factsheet gepubliceerd over een vragenlijstonderzoek waarin mensen werd gevraagd klimaatvriendelijkheid van hun zorg af te wegen tegen effectiviteit voor henzelf. 11% tot 13% van hen gaf aan bereid te zijn om een klimaatvriendelijker medicijn te kiezen ondanks dat deze minder effectief zou kunnen zijn voor henzelf (Verhaar et al., 2022).

Mensen die een chronische ziekte of een lichamelijke beperking hebben maken veel gebruik van zorg. Volgens een methode die vergelijkbaar is met het in de eerdere factsheet beschreven onderzoek hebben wij daarom onderzocht in hoeverre deze groep mensen openstaat voor milieuvriendelijkere zorg die voor henzelf minder effectief zou kunnen zijn. Hiervoor is gebruikgemaakt van vragenlijstgegevens uit het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG). De resultaten beschrijven wij in deze factsheet.

Methodologie

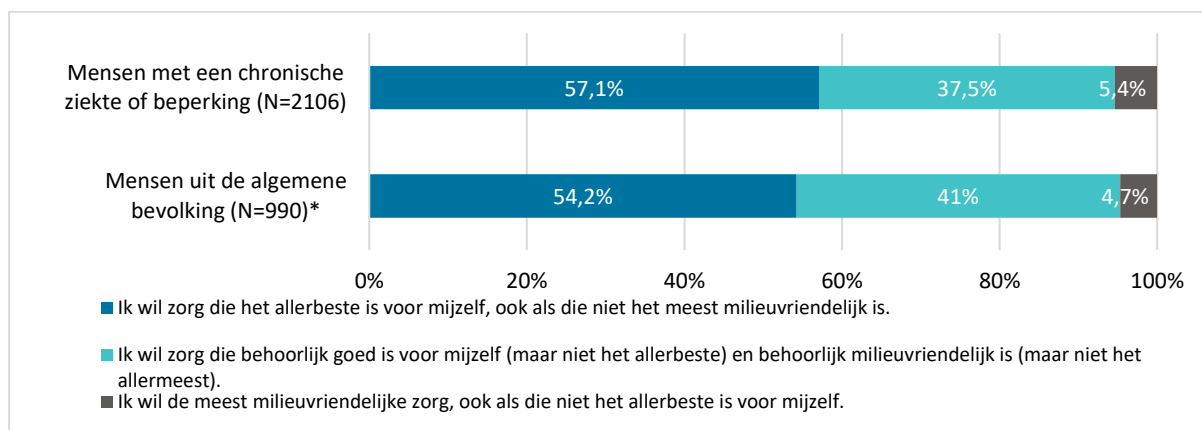
Mensen met een chronische ziekte of een lichamelijke beperking zijn ondervraagd via het National Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG) van het Nivel. Het NPCG is een landelijk representatief panel en bestaat uit mensen met een somatische chronische ziekte en/of een langdurige lichamelijke beperking van 18 jaar en ouder. Voor dit onderzoek zijn twee vragen toegevoegd aan de vragenlijst die panelleden in het voorjaar 2022 hebben ontvangen. Mensen konden de vragen digitaal of schriftelijk invullen. Bij de eerste vraag is aan mensen gevraagd om hun voorkeur uit te spreken over milieubewuste zorg middels drie opties: (1) 'Ik wil zorg die het allerbeste is voor mijzelf, ook als die niet het meest milieuvriendelijk is.', (2) 'Ik wil zorg die behoorlijk goed is voor mijzelf (maar niet het allerbeste) en behoorlijk milieuvriendelijk is (maar niet het allermeest), en (3) 'Ik wil de meest milieuvriendelijke zorg, ook als die niet het allerbeste is voor mijzelf.'. De tweede vraag bevatte een scenario over het ontvangen van milieubewuste medicatie: 'U heeft chronische gezondheidsklachten waarvoor u medicatie moet slikken. U kunt kiezen tussen drie medicijnen: A, B en C. Medicijn A vermindert uw klachten met 95%. Als u het een jaar lang slikt is het net zo slecht voor het milieu als een benzineauto die 200 kilometer rijdt. Medicijn B vermindert uw klachten met 85%. Als u het een jaar lang slikt is het net zo slecht voor het milieu als een benzineauto die 80 kilometer rijdt. Medicijn C vermindert uw klachten met 80%. Als u het een jaar lang slikt is het net zo slecht voor het milieu als een benzineauto die 10 kilometer rijdt.'

De resultaten van dit onderzoek zijn naast gegevens uit de algemene bevolking gelegd (Verhaar et al., 2022), afkomstig uit het Nivel Consumentenpanel Gezondheidszorg. Mogelijke verschillen tussen de beide panels zijn niet statistisch getoetst.

Deel wil milieuvriendelijkere behandeling

Meer dan de helft (57,1%) van de mensen met een chronische ziekte of lichamelijke beperking geeft aan een voorkeur te hebben voor de zorg die het allerbeste is voor henzelf, ook al is deze niet milieuvriendelijk. Meer dan 40% kiest voor een milieuvriendelijkere zorgbehandeling. Een klein percentage, namelijk ruim 5%, zegt een voorkeur te hebben voor de meest milieuvriendelijke zorgbehandeling, ook al betekent dit dat zij niet de allerbeste zorg krijgen. De cijfers zijn vergelijkbaar met de voorkeuren die mensen uit de algemene bevolking hebben (Verhaar et al., 2022) (zie figuur 1).

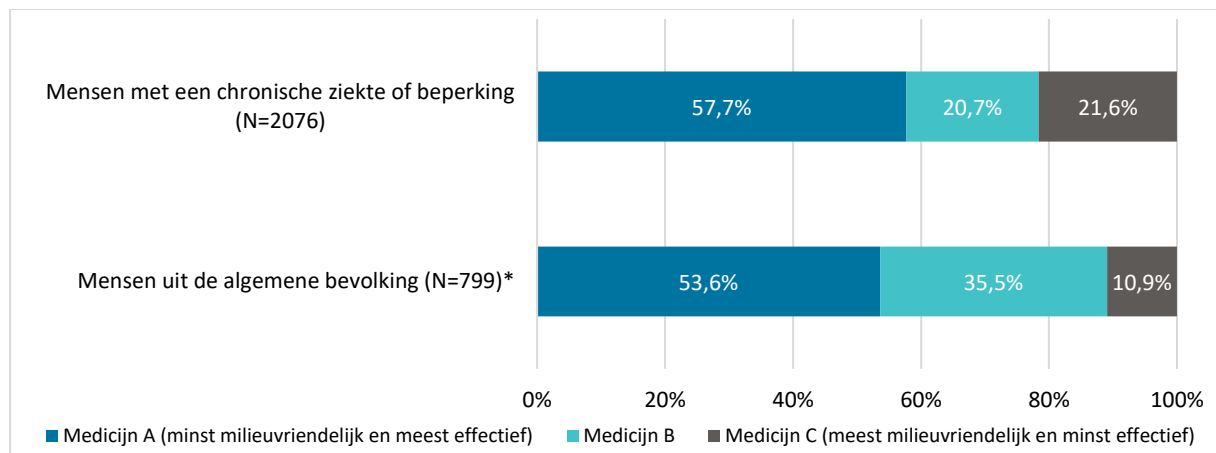
Figuur 1 Voorkeur voor milieuvriendelijke zorg, cijfers uit 2022

* cijfers uit het Nivel Consumentenpanel Gezondheidszorg. Verhaar, R.A., Knottnerus, B.J., Brabers, A.E.M., Wagner, C. Deel zorggebruikers zegt klimaatimpact te willen meewegen bij zorgkeuze. Utrecht: Nivel, 2022.

Van de mensen die een keuze maken voor een van de drie medicijnen zegt ruim de helft (57,7%) dat zij een voorkeur hebben voor het minst milieuvriendelijke medicijn (medicijn A, zie figuur 2). Een op de vijf mensen heeft een voorkeur voor medicijn B, en nog eens een op de vijf mensen heeft een voorkeur voor medicijn C. Dit is het meest milieuvriendelijke medicijn. In vergelijking met mensen uit de algemene bevolking lijken mensen met een chronische ziekte of lichamelijke beperking een sterkere voorkeur te hebben voor het milieuvriendelijke medicijn (Verhaar et al., 2022) (zie figuur 2).

Figuur 2 Voorkeur voor milieuvriendelijk medicijn, cijfers uit 2022

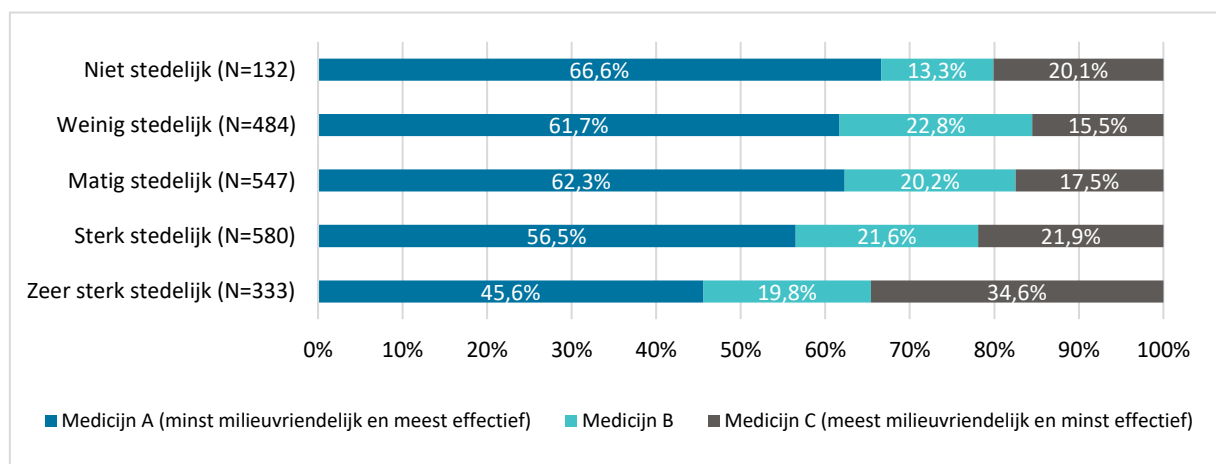

* cijfers uit het Nivel Consumentenpanel Gezondheidszorg. Verhaar, R.A., Knottnerus, B.J., Brabers, A.E.M., Wagner, C. Deel zorggebruikers zegt klimaatimpact te willen meewegen bij zorgkeuze. Utrecht: Nivel, 2022.

Mensen uit dichtbevolkte woongebieden maken vaker milieuvriendelijke keuze

Mensen die in zeer stedelijke gebieden wonen kiezen vaker voor de medicatie die milieuvriendelijker is dan mensen uit weinig en matig stedelijke gebieden ($p < 0,001$ en $p < 0,001$, zie figuur 3). In zeer sterk stedelijke gebieden heeft meer dan 1 op de 3 mensen een voorkeur voor het krijgen van een milieuvriendelijk medicijn, terwijl dat in weinig en matig stedelijke gebieden maar 16% en 18% van de mensen betreft.

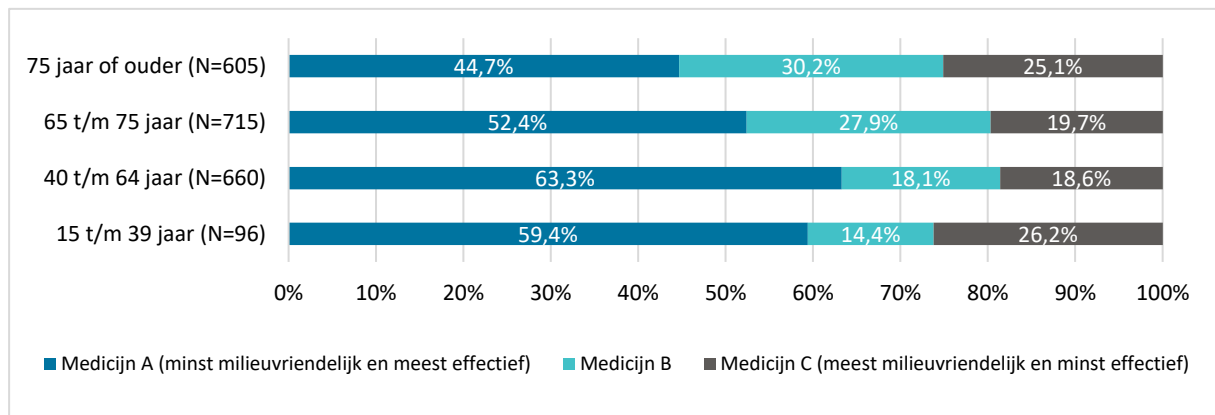
Figuur 3 Voorkeur voor milieuvriendelijk medicijn naar woongebied

Ouderen kiezen het vaakst voor het medicijn dat niet het meest en ook niet het minst milieuvriendelijk is

Ouderen (65 t/m 75 jaar en 75-plussers) geven, in vergelijking met jongeren en jongvolwassenen (15 t/m 39 jaar), vaker een voorkeur aan het medicijn dat niet het minst, maar ook niet het meest milieuvriendelijk is ($p=0,012$ en $p<0,001$, zie figuur 4). In de groepen van ouderen is dat ongeveer drie op de tien mensen en in de groep van jongeren/jongvolwassenen is dat bijna 15%.

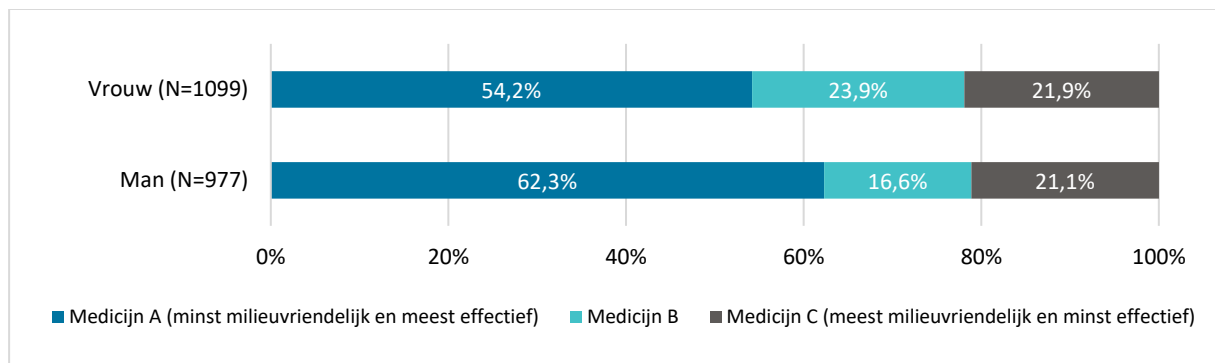
Figuur 4 Voorkeur voor milieuvriendelijk medicijn naar leeftijd

Mannen lijken meer voorkeur te hebben voor minst milieuvriendelijk medicijn

In vergelijking met vrouwen kiezen mannen vaker voor een medicijn dat het minst milieuvriendelijk is (62,3% vs. 54,2%, $p<0,001$, zie figuur 5).

Figuur 5 Voorkeur voor milieuvriendelijk medicijn naar geslacht

Discussie en conclusie

In deze factsheet beschreven wij de bereidheid van mensen met een chronische ziekte of een lichamelijke beperking om milieuvriendelijke zorg te kiezen ten koste van effectiviteit voor henzelf. Meer dan 40% kiest voor een milieuvriendelijkere zorgbehandeling, onder de voorwaarde dat de zorg die zij ontvangen goed is. Ruim 5%, zegt een voorkeur te hebben voor de meest milieuvriendelijke zorgbehandeling, ook al betekent dit dat zij niet de allerbeste zorg krijgen. In een hypothetische situatie waarbij mensen een keuze moeten maken uit medicatie, geeft een op de vijf mensen aan een voorkeur voor het meest milieuvriendelijke medicijn. In vergelijking met mensen uit de algemene bevolking lijken mensen met een chronische ziekte of lichamelijke beperking een sterkere voorkeur te hebben voor het milieuvriendelijke medicijn (Verhaar et al., 2022). Mensen met een chronische ziekte of lichamelijke beperking die inwoner zijn van zeer stedelijke gebieden prefereren vaker milieuvriendelijke medicatie in vergelijking met mensen uit weinig en matig stedelijke gebieden wonen. Ouderen en 75-plussers met een chronische ziekte of lichamelijke beperking kiezen vaker het medicijn dat niet het minst, maar ook niet het meest milieuvriendelijk is dan jongeren en jongvolwassenen. Mannen kiezen vaker voor het minst milieuvriendelijke medicijn.

Dit onderzoek is een korte verkenning naar de bereidheid van mensen met een chronische ziekte of lichamelijke beperking om keuzes te maken voor milieubewuste zorg en medicatie. Er zitten een aantal kanttekeningen aan dit onderzoek. Het is essentieel om te benadrukken dat ons onderzoek hypothetische scenario's en keuzes presenteerde aan de deelnemers. Toekomstig onderzoek is nodig om te onderzoeken hoe mensen zich daadwerkelijk gedragen wanneer ze een keuze kunnen maken tussen milieuvriendelijke en minder milieuvriendelijke zorgbehandelingen. Ook zijn de data te beperkt om het onderwerp grondig te belichten of om factoren te bepalen die samenhangen met de keuze voor milieuvriendelijkere zorg en medicatie. De resultaten zijn afgezet tegen resultaten uit de algemene bevolking uit een eerdere factsheet naar aanleiding van een vergelijkbaar vragenlijstonderzoek in het Nivel Consumentenpanel Gezondheidszorg (Verhaar et al., 2022). De verschillen tussen de twee panels zijn niet statistisch getoetst.

Het onderzoek

In april 2022 zijn in het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG) twee vragen gesteld over de milieu impact van de gezondheidszorg. De vragenlijst is verzonden naar 3225 panelleden waarvan 2356 mensen de vragenlijst hebben ingevuld (respons 73%). Met beschrijvende statistiek is weergegeven wat de bereidheid van mensen is om milieuvriendelijke zorg en medicatie te kiezen. Deze cijfers zijn naast cijfers uit het Nivel Consumentenpanel Gezondheidszorg gelegd. Mogelijke verschillen tussen beide panels zijn niet statistisch getoetst. Verschillen tussen subgroepen binnen het NPCG zijn getoetst met logistische regressieanalyse met als uitkomstmaat de voorkeur voor medicatie en als onafhankelijke variabelen geslacht, leeftijdsgroep, stedelijkheid van de woonplaats, de mate van beperking die de respondent heeft en opleidingsniveau. Alle gegevens zijn gewogen naar de samenstelling van de daadwerkelijke populatie van mensen uit de betreffende doelgroep in Nederland. Op <https://www.nivel.nl/npcg> is meer informatie over het NPCG beschikbaar.

Meer weten

Het Nivel levert de kennis om de gezondheidszorg in Nederland beter te maken. Dat doen we met hoogwaardig, betrouwbaar en onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar thema's met een groot maatschappelijk belang. 'Kennis voor betere zorg' is onze missie. Alle onderzoeken publiceert het Nivel openbaar. U vindt deze publicatie en alle andere Nivel-publicaties op www.nivel.nl/publicaties.

Meer informatie over Duurzame gezondheidszorg: ga naar <https://www.nivel.nl/nl/uitdaging-duurzame-gezondheidszorg>.

Titelgegevens van deze publicatie

De gegevens uit deze publicatie mogen met de volgende bronvermelding worden gebruikt: Verhaar, R.A., Menting, J., Knottnerus, B.J. Een deel van de mensen met een chronische ziekte of lichamelijke beperking staat open voor milieuvriendelijke zorg. Utrecht: Nivel, 2023.

Literatuur

Gupta Strategists. Een stuur voor de transitie naar duurzame gezondheidszorg. Kwantificering van de CO₂-uitstoot en maatregelen voor verduurzaming. Amsterdam, 2019.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). Het effect van de Nederlandse zorg op het milieu. Methode voor milieuvoetafdruk en voorbeelden voor een goede zorgomgeving. Bilthoven: RIVM, 2022.

Wagner, C. Uitdaging Duurzame gezondheidszorg. Uit: www.nivel.nl [Laatst gewijzigd op 03-10-2023; geraadpleegd op 23-11-2023]. URL: <https://www.nivel.nl/nl/nivel-onderzoeksagenda-2022-2024/uitdaging-duurzame-gezondheidszorg>

Verhaar, R.A., Knottnerus, B.J., Brabers, A.E.M., Wagner, C. Deel zorggebruikers zegt klimaatimpact te willen meewegen bij zorgkeuze. Utrecht: Nivel, 2022.